

EBÜ SAİD es-SÜKKERÎ

EBÜ SAİD es-SÜKKERÎ

(bk. SÜKKERÎ).

EBÜ SÂLİH el-MİSRÎ

(bk. ABDULLAH b. SÂLİH el-MİSRÎ).

EBÜ SÂLİH el-MÜEZZİN

(أبو صالح المؤذن)

Ebü Sâlih Ahmed b. Abdilmelik
b. Alî el-Müezzîn en-Nisâbü'rf
(ö. 470/1078)**Hadis hâfızı.**

388'de (998) doğdu. Dokuz yaşında iken Kur'an'ı ezberledi. On bir yaşında hadis öğrenmeye başladı. İlk hocası Ebü Nuaym el-İsferâyî'dir. Memleketindeki muhaddislerden faydalandıktan sonra hadis tahsili için İsfahan, Bağdat, Dimaşk, Mekke, Rey ve Cürçân gibi ilim merkezlerini dolaştı. Buralarda Hâkim en-Nisâbü'rf, Ebü Ali ed-Dekkâk, Ebü Abdurrahman es-Sülemî, Ebü Nuaym el-İsfahânî ve Ebü Zer el-Herevî gibi âlimlerden faydalandı. Ebü Ali ed-Dekkâk'ı tanıdıktan sonra zühd hayatına ilgisini arttı. Ardından Abdülkerîm el-Kuşeyrî ve ileri gelen bazı sûfî âlimlerle görüştü. Tahsilini tamamladıktan sonra Beyhâkıyye Medresesi'nde hocalık yapmaya başladı. Bu medresenin minaresinde üçret almadan yıllarca ezan okuduğu için "el-Müezzîn" diye şöhret buldu. Medresenin kütüphanesinde özellikle muhaddislere vakfedilmiş olan eserleri muhafaza eder, vakıf adına muhaddislerin kâğıt ve mürekkep masraflarını karşılamaya hizmetlerini yönetirdi. Ayrıca geceleri halka vaaz eder, zenginlerden aldığı zekâtı fakirlere dağıtırdı.

Bir fıkıh âlimi olan ve İbnü'l-Müezzîn diye tanınan oğlu İsmâil başta olmak üzere Ebü Abdullah el-Furâvî, Abdülmün'im b. Abdülkerîm el-Kuşeyrî, Zâhir b. Tâhir eş-Şehhâmî gibi âlimler kendisine talebelik ettiler.

Ebü Sâlih 434 (1042-43) yılında Bağdat'a ikinci defa gittiğinde kendisiyle görüşen Hatîb el-Bağdâdî, onun güvenilir bir muhaddis olduğunu ve birbirlerinden hadis yazdıklarını belirtmiştir. Ebü Sâlih'i yakından tanıyan talebesi Abdülgâfir el-Fârisî, hocasının her konuda kendine has üslûbu bulunduğunu, hadis derlemede, okutmada emsalinden farklı olduğunu, kendisini hadis öğrenmeye onun teşvik ettiğini, *Kitâbü's-Siyâk li-Târîhi Nisâbü'rf* adlı eserini onun tarihle ilgili

li çalışmalarının müsveddelerinden faydalanarak yazmaya başladığını ve her müşkülünü halletmek için kendisine başvurduğunu söylemektedir. Ayrıca hocasından *Hiyyetü'l-evliyâ'*, *Müsnedü't-Tayâlisî*, *Mu'cemü't-Taberânî* ve kendi eserleri başta olmak üzere birçok kitap okuduğunu belirtmektedir. Abdülkerîm es-Sem'ânî, Ebü Sâlih'in devrin yıldızı olduğunu söyler ve huzuruna saygıyla varılmasını tavsiye ederdi. İbnü'l-Müzekkî diye tanınan akranı ve hemşehrisi muhaddis Muhammed b. Yahyâ, Ebü Sâlih yaşadığı sürece Nişâbur'da kimse'nin hadis uydurmaya cesaret edemeyeceğini söylerdi.

Tarih, fıkıh ve tefsir ilimlerinde de kendini yetiştirmiş olan Ebü Sâlih el-Müezzîn 7 Ramazan 470'te (24 Mart 1078) vefat etti.

Eserleri. 1. *Târîhu Merv*. En önemli çalışmalarından biri olup Sem'ânî bu eserin müsveddelerinin kendisinde bulunduğunu söylemiştir. 2. *Elf hadîs 'an elf şeyh*. Her hocasından bir hadis almak suretiyle meydana getirdiği 1000 hadis ihtiva eden eserin orijinal bir çalışma olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca *el-Erba'înât* adlı bir kitabıyla hocaları hakkında yazdığı bir eseri daha bulunduğu belirtilmekte, fakat bu çalışmalarının günümüze gelip gelmediği bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IV, 267-268; Abdülgâfir el-Fârisî, *Târîhu Nisâbü'rf*, *el-müntehab mine's-Siyâk* (nşr. Muhammed Kâzım el-Mahmûdî), Kum 1403, s. 132-134; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VIII, 314; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, III, 224-226; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XVIII, 419-422; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 1162-1164; Yâfîf, *Mir'âtü'l-cenân*, III, 99; İsnevî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, II, 408-409; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, V, 106; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 335; *İzâhu'l-meknân*, I, 119.

İSMÂİL L. ÇAKAN

EBÜ SÂLİH es-SEMMÂN

(أبو صالح السمان)

Ebü Sâlih Zekvân
b. Abdillâh et-Teymî
(ö. 101/719-20)**Hadis hâfızı, tâbii.**

Hz. Ömer devrinde (634-644) doğdu. Gatafanoğulları'ndan Cüveyriye bint Ahmes'in (Hâris) *mevlâ'sı* idi. Küfe'ye zeytinyağı ve tereyağı götürüp sattığı için "Zeyyât" ve "Semmân" lakaplarıyla anıldı. Sa'd b. Ebü Vakkâs, Aîşe, Ebü Hüreyre, Abdullah b. Abbâs, Ebü Saîd el-Hud-

rî, Abdullah b. Ömer gibi sahâbilerden hadis öğrendi. Ebü Hüreyre'ye daha çok talebelik etmesi sebebiyle ondan hadis rivayet edenlerin doğru mu yalan mı söylediklerini iyi bilirdi. Kendisinden oğulları Süheyl, Sâlih ve Abdullah ile A'meş, Abdullah b. Dînâr, Zührî ve Yahyâ b. Saîd el-Ensârî gibi muhaddisler rivayette bulundular.

Medine'nin ileri gelen âlimlerinden biri olan ve rivayetlerine *Kütüb-i Sittet*'de yer verilen Ebü Sâlih'i Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, Ebü Zür'a er-Râzî ve Ebü Hâtim er-Râzî gibi hadis otoriteleri *sika** olarak değerlendirmişlerdir. Ebü Sâlih es-Semmân Medine'de vefat etti.

Hz. Osman'ın isyancılar tarafından şehid edilmesiyle ilgili olayların içinde bulunan Ebü Sâlih, bu olaylardan ve Hz. Osman'dan her söz edilğinde yüksek sesle ağlardı. Kendisinden 1000 hadis dinleyen A'meş, hocasının çok hassas bir yapıya sahip olduğunu, müezzînlük yaptığı camide bir gün imamın gecikmesi üzerine mihraba geçtiğini, fakat duyulanı ağıladığı için namazı güçlüğüle tamamlayabildiğini anlatır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 301-302; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, III, 260-261; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâse), s. 478; İbn Ebü Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 450-451; Ebü Zür'a ed-Dimaşkî, *Târîh* (nşr. Şükrullah Ni'metullah), Dimaşk 1980, I, 479; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VIII, 513-517; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, V, 36-37; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 101-120*, s. 290-291; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 89; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, III, 219-220; Hazrecî, *Hulûşatü Tezhtb*, s. 112.

TALAT SAKALLI

EBÜ SÂLİM en-NASİBÎ

(أبو سالم النسيبي)

Kemâlüddîn Ebü Sâlim
Muhammed b. Talha b. Muhammed
el-Ceffâr en-Nasîbî (en-Nasîbîni)
(ö. 652/1254)**Şâfiî fakih ve cefr âlimi.**

582 (1186-87) yılında Nusaybin'in köylerinden Ömeriye'de doğdu. İbn Talha diye de anılır; ayrıca Kureşî ve Adevî nisbeleriyle de bilinir. İlk öğreniminden sonra fıkıh okudu ve diğer ilimlerle meşgul oldu. Tahsilini ilerletmek için Nişâbur'a gitti, orada Müeyyed b. Muhammed et-Tüsî'den ve Zeyneb eş-Şa'riyye'den hadis okudu. Kendisinden Muhammed b. Yûsuf Gencî, İbn Fütî, Mecdüddin İbnü'l-Adîm ve Abdülmün'im ed-Dimyâtî riva-

yette bulundular. Busrâ, Halep ve Nusaybin'de kadılık, Dimâşk'ta hatiplik yaptı. Şâfiî fıkıhında, usul ve hilâf ilimlerinde seçkin bir yeri vardı.

Dimâşk'ta Emîniyye Medresesi'nde ders okuttuğu sırada Şam Eyyübî Hükümdarı el-Melikü'n-Nâsir Yûsuf tarafından istemediği halde vezirliğe tayin edildi (648/1250). Ancak bu görevi iki gün devam etti, hükümdara mektup yazıp görevden affını istedi. Hükümdar ve devlet adamlarıyla yakın münasebet kurmadı. Bütün mal varlığını halka dağıttı. Daha sonra tasavvuf yolunu seçti ve halktan büsbütün uzaklaşarak kimsenin bilmediği bir yerde yaşamaya ve cefr ilmiyle uğraşmaya başladı. Harflerden bir daire meydana getirerek bu harflerden ve üzerindeki işaretlerden anlamlar çıkarıyor, gâipten bazı şeyler keşfettiğini söylüyordu. Yâfiî'nin kaydına göre Ebû Sâlim, vezirliği terkedip zühüd tercih ettiğini dile getiren, kendisi hakkında söylenmiş bir manzumenin ikinci mısraının on bir harften oluşan son iki kelimesinden (اصاب العدنا) ölüm tarihini çıkarmış ve tahmin ettiği gibi on bir gün sonra da ölmüştür. Ebû Sâlim cefr ilmiyle uğraşan belli başlı kişilerden biridir. Cefr konusunda birçok kitap yazmakla beraber daha sonra bu işten vazgeçtiği rivayet edilmektedir.

651'de (1254) hac görevini ifa edip Dimâşk'a dönen Ebû Sâlim, burada kısa bir süre *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye* y okuttuktan sonra Halep'e gitti ve 27 Receb 652 (12 Eylül 1254) tarihinde orada vefat etti.

Eserleri. 1. *el-İkdü'l-ferîd li'l-Meliki's-Sa'îd*. Eyyübî Hükümdarı Melik

Saîd adına telif edilen eser dört bölümden meydana gelmektedir. Ahlâk kurallarına, saltanat ve yönetime, dinî esaslara dair bazı bilgileri ihtiva eden kitap Kahire'ye de yayımlanmıştır (1283, 1306, 1310). 2. *Nefâ' isü'l-anâşir li-mecâlis-i'l-Meliki'n-Nâşir*. Kâtib Çelebi, *el-İkdü'l-ferîd* için zikrettiği muhtevayı bu eser için de benzer ifadelerle tekrarlamaktadır (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1965; ayrıca bk. Brockelmann, *GAL*, I, 607; *Suppl.*, I, 839). 3. *Me'tâlibü's-sûl fi menâkıbi âli'r-Resûl*. On iki imamın menâkıbından bahseder. Süleymaniye (Zühü Bey, nr. 87; Yenicami, nr. 899) ve Beyazıt (Veliyyüddin Efendi, nr. 2648) kütüphanelerinde çeşitli nüshaları bulunan eser Tahran (1287, Sibt İbnü'l-Cevzî'nin *Tezkiretü'l-havâş* adlı eseriyle), Leknev (1302) ve Nəcəf'te (1381) basılmıştır. 4. *Miftâhu'l-felâh fi i'tikâdi ehli's-salâh*. Tasavvuf konusunda telif edilmiş olup bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Ayasofya, nr. 2361/1, vr. 1^b-36^b). 5. *Zübdetü'l-makâl fi fezâ'ili'l-aşhâb ve'l-âl*. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde bir nüshası mevcuttur (Damad İbrâhim, nr. 303, 128 varak). Ebû Sâlim'in ayrıca *İnâsü'l-hikem min enfâsi'l-Hakem* (Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 839), *Ta'şsilü'l-merâm fi tafzili's-şalât 'ale's-sıyâm* ile (Brockelmann, *GAL*, I, 607) *Zübdetü'l-muşannefât fi'l-esmâ' ve's-şifât* adlı eserlerinden de söz edilmektedir.

Cefr Konusundaki Eserleri. 1. *ed-Dürü'l-munazzam fi's-sırrı'l-a'zam*. Cefre dair geniş bilgiler veren ve *Cefru İbn Talha*, *Miftâhu'l-cefr* diye de tanınan eserin Süleymaniye (Esad Efendi, nr. 1984;

Ayasofya, nr. 517; Lâleli, nr. 1532; Süleymaniye, nr. 1060), Köprülü (nr. 926) ve Millet (Ali Emîrî, nr. 2429) kütüphanelerinde çeşitli yazmaları mevcut olup Hindistan'da *el-Cefrü'l-câmi' ve'n-nürü's-sâhî* adıyla basılmıştır (ts.). Bu eser *Keşfü'z-zunûn*'da (I, 592) *el-Cefrü'l-câmi' ve'n-nürü'l-lâmi'*, *Hediyetü'l-ârifin*'de (II, 125) *el-Cefrü'l-câmi'* ve *miş-bâhu'n-nürü'l-lâmi'* şeklinde kaydedilmektedir. 2. *Risâle fi'l-cefr*. Bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Lâleli, nr. 3663/3).

BİBLİYOGRAFYA:

Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ'*, XXIII, 293-294; a.m.f., *el-İber*, III, 269; Safedî, *el-Vâfi*, III, 176; Ebû Şâme, *ez-Zeyl 'ale'r-Ravzateyn*, s. 188; Yâfiî, *Mir'âtü'l-cenân*, IV, 128-129; Sübkî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, VIII, 63; İsnevî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, II, 503-504; İbn Haldûn, *el-İber*, V, 213; Makrizî, *Kitâbü's-Sülek* (Ziyâde), I/1, s. 396; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, VII, 33; *Keşfü'z-zunûn*, I, 360, 592, 734; II, 954, 1152, 1714, 1760, 1965; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, V, 259-260; Râgib et-Tabbâh, *l'lamü'n-nübelâ' bi-târîhi Halebi's-sehbâ*, Halep 1342/1923, IV, 437-438; Serkis, *Mu'cem*, I, 69, 147-148; Brockelmann, *GAL*, I, 607-608; *Suppl.*, I, 838-839; *İzâhu'l-meknân*, II, 499; *Hediyetü'l-ârifin*, II, 125; Ağâ Büzürg-i Tahranî, *Zeylü Keşfü'z-zunûn*, Tahran 1387/1967, s. 91; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, X, 104-105; Abdülâziz Tabâtabâî, "İbn Talha", *DMBİ*, IV, 144-145.

ALİ ÖNGÜL

EBÛ SEHL el-MESİHÎ

(bk. MESİHÎ, Ebû Sehl).

EBÛ SEHL b. NEVBAHT

(Abu Sehl bin Nubhāt)

Abbâsiler'in
ilk döneminde yaşayan
astronom ve astrolog.

Astronomi, astroloji, edebiyat, kelâm ve siyaset gibi birçok alanda şöhret kazanmış olup Şii olan ünlü Nevbaht ailesinin önde gelenlerindedir. Bu ailenin kurucusunun *Şâhnâme*'de adı geçen Gûderz'in oğlu Gîv olduğu söylenirse de adı bilinen ilk ferdi Hakîm (Fârisî) unvanıyla anılan, Halife Mansûr'un başmüneccimi ve muhtemelen *Fî Serâ'iri ahkâmî'n-nücûm* adlı eserin (Nuruosmaniye Ktp., nr. 2951/7; Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2684/2) yazarı olan Nevbaht veya Neybaht'tır.

Ebû Sehl'in asıl adının Hurşîdmâh (Harşdmâh) Taymâzâ (Tîmâz) Mâbâdâr Hus-

Ebû Sâlim en-Nasibî'nin *Zübdetü'l-makâl fi fezâ'ili'l-aşhâb ve'l-âl* adlı eserinin unvan sayfasi ile ikinci sayfasi (Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhim Paşa, nr. 303, vr. 1^a 2^a)